

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

NOVEMBER 8 · 91

HM Konungen överlämnar Birgitta-medaljen i guld till Johannes Paulus II söndagen den 6 oktober 1991 i Birgittaklostret, Rom. Foto: Osservatore Romano, Arturo Mari. Se notis s 214.

Mynt på S:t Barthélemy (7) **sid 196**

Olafa Rex Ancol **sid 202**

Lech Wałęsa **sid 206**

Kvardröjande dalerräkning **sid 208**

NYUTKOMMEN – MYNTBOK!!

KRISTINAS ettöringar av koppar

av STEN TÖRNGREN

Denna bok redogör för alla kända varianter av Kristinas Ettören och ersätter Hallborg & Hartmans bok från 1883. Ca 160 sidor.

Alla mynt beskrivs med teckningar, foto och text. Dessutom innehåller boken 20-talet kapitel om numismatik. T ex: Hur tillverkningen gjordes på 1600-t. Skattfynd. Tillverkningsfel. Felpräglingar. Förfalskningar. Vad fick man för Ett öre? Drottning Kristina som numismatiker.

PRIS: 125:- + porto

Säljes genom:

MYNTSAMLARNAS POSTORDER

240 32 FLYINGE. Tel. 046-526 30

Distributör för återförsäljare.

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening.

Skillingtryck 1800-tal

*Den felas ej vänner, som känd sig kan göra för mynt,
orimliga saker man lätt kan utföra med mynt.
Om hjärnan är tom på förstånd och på minne,
betyder det intet, blott myntet är inne.
En narr ej beklagom,
blott summan är lagom
av mynt.*

*För den är allt roligt, som ständigt har tillgång på mynt,
för den är ej dagen besvärlig och lång, som har mynt.
Den fula blir täcker, den simpla blir fråd,
med smicker och gyckel den dumma blir virad.
Dess dumhet berömmes,
dess lyten förglömmas
för mynt.*

*Hur ofta får klokhet och visdom ej svikta för mynt,
vad duger den lärdom, som oss ej kan rikta på mynt?
Vem bryr sig om hjärtat, blott ytan kan blänka?
Den rike behöver ju aldrig att tänka;
han ära får njuta
som ständigt valuta
för mynt.*

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 28 företag i 14 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB
Kungsgatan 28. Box 7662
103 94 Stockholm. tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20. 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikboden HB
Kyrkogatan 2
222 22 Lund

Antikören
Stureplatsen 1. 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Dala Mynt & Frimärkshandel
Trotzgatan 16. Box 307
791 27 Falun. tel 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11. 371 35 Karlskrona
tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel
Österlånggatan 16. 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5. 222 22 Lund
tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kavendegatan 9. 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Monetarium Kurt Hallström
Box 21047. 200 21 Malmö
tel 040-93 19 53

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96. Box 19507
104 32 Stockholm. tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörsen i Sthlm AB
Norrmalmsgatan 1. 4 tr. 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Mynthuset
Biblioteksgatan 5. Box 7049
103 86 Stockholm. tel 08-20 51 81 20 60 52

HB Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20
611 34 Nyköping. tel 0155-863 25
Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36. Box 5132
102 43 Stockholm. tel 08-662 62 61

Norrhälje Mynthandel AB
Lullportsgatan 13. Box 4
761 00 Norrhälje. tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kaserntorget 6. Box 2332
403 15 Göteborg. tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolngatan 24. 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Presenter AB
Drottninggatan 19. Box 16245
103 45 Stockholm. tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Regeringsgatan 6. 111 53 Stockholm
tel 08-11 50 81

Skövde Samlarforum
Box 259
541 26 Skövde. tel 0500 123 75

Galleri Specie AB
Storgatan 19. 574 00 Vellanda. tel 0383 153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8. Box 7377
103 91 Stockholm. tel 08-20 81 20

Tamco Numismatics
Box 6235. 102 35 Stockholm. tel 08-33 77 75

Thörnströms Mynt & Sedlar AB
Drottninggatan 48. 582 27 Linköping
tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3. 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB
Grevturegatan 15. Box 7317
103 90 Stockholm. tel 08-661 23 80 661 35 80

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Wasagatan 42. Box 679
101 29 Stockholm. tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Föreningen:

Sandhamnsgatan 50 A, nb
115 28 Stockholm
Tel 08-667 55 98
(onsdag - torsdag kl 1000 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Box 5405
114 84 Stockholm
Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

SNT utkommer under
första veckan i
februari - maj,
september - december
Prenumeration: helår 100:--

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Tel 08-783 94 00

Redaktör:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O Lagerqvist

Annonser:

Kjell Holmberg
Tel 0292-303 45
(kvällstid och helger)

Annonserpriser:

2:a omslagssidan	1 450:--
omslagets 4:e sida	1 800:--
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:--
2/3 sida (99×214 mm)	850:--
1/2 sida (151×105 mm)	650:--
1/3 sida (47×214 mm)	450:--
1/4 sida (72×105 mm)	350:--
1/6 sida (47×105 mm)	250:--
1/12 sida (47×50 mm)	150:--

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginalt manus och
gärna skiss.
Sändes till SNT, adress enl ovan.

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik kommer att avböjas

Tryck:

Masterprint Sätterri & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

Höstprogrammet 1991

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (Föreningens nya lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

- November 19 Professor Brita Malmer berättar om 990-talet i svensk mynthistoria.
December 5 Kl 18.00. SNF, *Brennerafion* på KMK med anledning av "Thesaurus nummorum" 300 år.
December 11 Den sedvanliga julfesten med lotteri och frågesport.

Nordisk Numismatisk Årsskrift 1985 - 86

OBS! kan även beställas genom Svenska Numismatiska Föreningen, Sandhamnsgatan 50 A, 115 28 STOCKHOLM.

Om innehåll mm, se föregående nummer av SNT s 157.

Museidirektör Lars O. Lagerqvist

föreläser på Lunds universitets Historiska museum om ämnet "Myntsamlare och myntsamlare", 13 november kl 19.30.

Från läsekretsen

s 211

Recensioner

s 213

Föreningar och auktioner

s 214 - 215

SNF:s kansli

har postadress:
Sandhamnsgatan 50 A nb
115 28 Stockholm.

Telefontid onsdag och torsdag 10 - 13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30 - 13.00 onsd och torsd.
OBS! Ändrade dagar.

Semesterstängd:

midsommar - 1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Bli medlem i SNF

ANMÄLNINGSBLANKETT

TEL 08-667 55 98

onsd - torsd 10 - 13.

Adressändring?

Använd postens
adressändringsblankett,
som Du sänder till:

Svenska
Numismatiska Föreningen
Sandhamnsgatan 50 A
115 28 STOCKHOLM

ten, General Adjutanten och Riddaren samt välloflige Gouvernements Ämbetets ompröfvande, om ej detta missbruk at rata mynt, borde rättas igenom en till den ändan af vällofl. Gouvernements Ämbetet utfärdande kungörelse och anslag."

Denna skrivelse resulterade i proklamationen av den 30 december 1808 (tryckt hos Olrog 1973). Kontramarkeringarna som bestämdes beskrivs i protokollet från samma dag. Här står bla att sekreteraren Samuel Fahlberg "hos Guldsmeden Herr Morin låtit förfärdiga Sex stämplor för aderton, fjorton, nio, sju, fyra och tre styvers stycken, mästa med bokstafen M, nedanför nummern, utmärkande deras värde och tillika öfverenskommit med berörde Herr Morin att åtaga sig sådana penningstyckens stampande, hvarå stämplor ej mera kan urskiljas."

Nicholas Morin föddes 1757 i Charlesvilles i Frankrike. Han kom till St Barthélemy 1799 från Guadeloupe och dog 1819. Han utförde flera guldsmedsuppdrag för guvernementets räkning. Han var också barägare.

Morins kontramarkeringar insatta i myntsystemet kan illustreras med följande tabell:

18 M på	$\left\{ \begin{array}{l} 1/4 \text{ pelrad piaster} = \\ \text{spansk-amerikansk 2 real} \\ 1/4 \text{ opelrad piaster} = \\ \text{spansk 2 real efter 1772} \\ \text{Andra mynt av samma värde} \end{array} \right.$
14 M på	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Pistrin} = \\ \text{spansk 2 real före 1772} \\ \text{Andra mynt av samma värde} \end{array} \right.$
9 M på	$\left\{ \begin{array}{l} 1/8 \text{ pelrad piaster} = \\ \text{spansk-amerikansk 1 real} \\ 1/8 \text{ opelrad piaster} = \\ \text{spansk 1 real efter 1772} \\ \text{Andra mynt av samma värde} \end{array} \right.$
7 M på	$\left\{ \begin{array}{l} 1/2 \text{ pistrin} = \\ \text{spansk 1 real före 1772} \\ \text{Andra mynt av samma värde} \end{array} \right.$
4 M på	$\left\{ \begin{array}{l} 1/16 \text{ pelrad piaster} = \\ \text{spansk-amerikansk 1/2 real} \\ 1/16 \text{ opelrad piaster} = \\ \text{spansk 1/2 real efter 1772} \end{array} \right.$
3 M på	$\left\{ \begin{array}{l} 1/4 \text{ pistrin} = \\ \text{spansk 1/2 real före 1772} \end{array} \right.$

Endast mynt vars prägel var "dubious and indiscernible" skulle kontramarkeras. Tyvärr är alla dessa mynt mycket sällsynta och en del exemplar ger anledning till intrikata frågeställningar.

Fig 3. Morins 14 styver

a) Spansk-amerikansk 2 real 1773 med P i pärtring och med IS. Olrog 1973, Byrne 1975, Olrog 1978, Ahlström 1980.

b) Umött mynt med P i pärtring. Ponterio 1985.

c) Engelsk shilling 1816. Lepczyk 1983.

Den första avbildningen av en Morin-kontramarkering är en teckning av en 9 styver i Zay 1890. 18 och 4 styvern är dock nämnda i texten. I Zay 1892 finns bild på alla tre (fig 1).

Eckardt och Lyall har delvis gemensamt sökt kartlägga Morins kontramarkeringar. Deras arbete har varit till stor nytta för denna artikel.

18 styvern

Endast sex exemplar kan presenteras här (fig 2 a-e). Det första är en spansk (opelrad) 2 real 1773. På fransidan finns kontramarkeringen TORTOLA (se Eckardt 1981). Det är samma mynt som hos Zay 1892 fastän hålet saknas på teckningen (jfr fig 1a med fig 2a). Exemplet dyker åter upp hos David 1930. Märkvärdigt nog nämns inte här TORTOLA-kontramarkeringen trots att andra objekt med dubbla kontramarkeringar redovisas (tex nr 502). Samma mynt illustrerar Burzio 1956. Schulman 1957 säljer det igen med upplysning om TORTOLA fastän man tytt det TIR-TILA. Även Schulman 1958 har detta mynt och slutligen hamnar det via Coin Galleries 1971 hos en privat samlare.

Det andra 18 styvermyntet ägs av ANS. Det är på en spansk-amerikansk 2 real av globtyp från Karl III (1759-88). Morins stämpel pryder fransidan och på åtsidan har bokstäverna SH placerats med punkter. Be-

tydelsen är okänd. Pridmore 1965 illustreras med detta exemplar (fig 2b).

Nummer tre återfinns i Gibbs 1966. Det är en mexikansk 2 real 1768 som också har en kontramarkering för Montserrat (fig 2c). Den fjärde (fig 2d) liksom den femte (fig 2e) är mexikanska 2 realer från Filip V (1724-46). Den sistnämnda som är mycket nött hittades av en mynthandlare i "a box of miscellaneous scrap coins" omkring 1982 och tillhör nu en privat-samlare.

Eckardt införlivade det sjätte exemplaret i sin samling 1990. Det är en spansk 2 real 1772. Tyvärr finns inget foto av detta mynt. Det finns ingen anledning att betvivla dessa sex mynts äkthet.

Fig 4. Morins 14 styver på en spansk-amerikansk 1/2 real Karl III. Gibbs 1966, Olrog 1973 och 1978.

14 styvern

14 styvern är ännu sämre representerad (fig 3 a-c). Två exemplar har ytterligare en kontramarkering nämligen P inom pärtring som med rätt eller orätt tillskrivs St Eustatius. De ser mycket attraktiva ut men det ena "modersmyntet" (fig 3a) är något

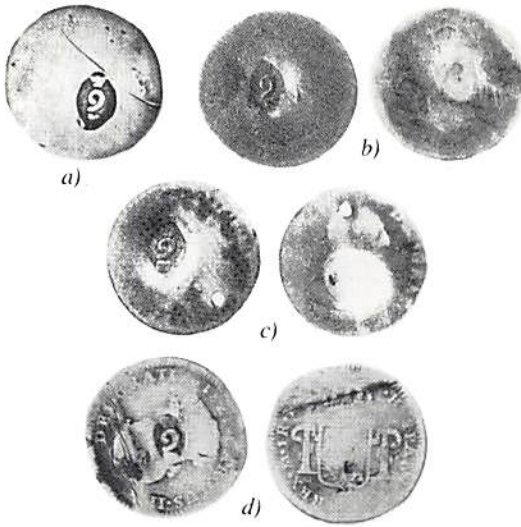

Fig 5. Morins 9 styver av "grova" typen A
 a) Spansk-amerikansk 1 real. Lepczyk 1981.
 b) Mexiko 1 real Karl III. Ford 1989.
 c) Mexiko 1 real 1776. Ford 1989, Spink 1990.
 d) Spansk-amerikansk 1 real 1781

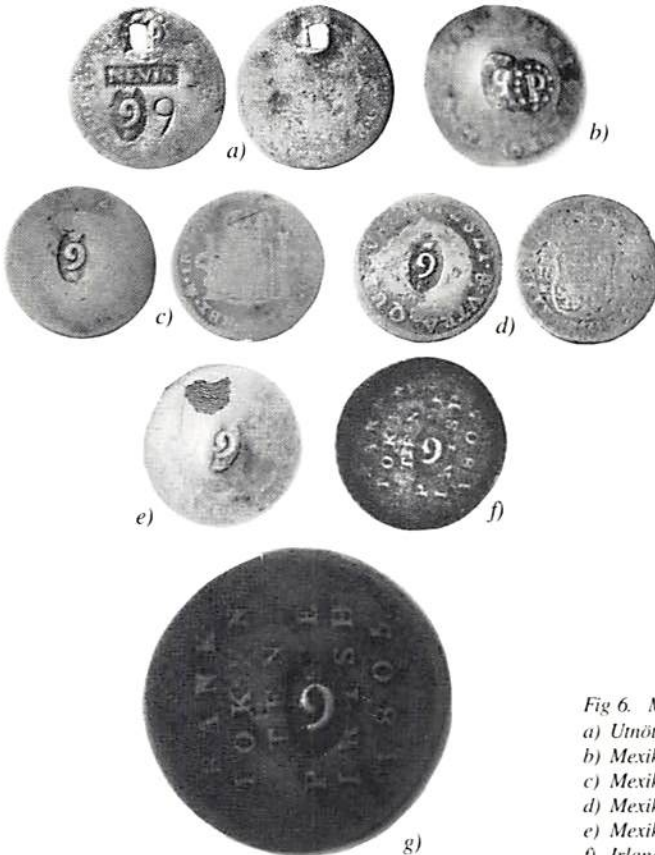

Fig 6. Morins 9 styver av "grova" typen B
 a) Utnött mynt med NEVIS. Olrog 1973.
 b) Mexiko 1 real 1741 med P i pärtring. Christensen 1981.
 c) Mexiko 1 real 177?. Olrog 1978.
 d) Mexiko 1 real 1757. Leu 1990.
 e) Mexiko 1 real 1785.
 f) Irland 10 d Bank Token 1805. Raymond 1978.
 g) = f) men förstoring.

förbluffande. Det är en spansk-amerikansk 1/4 piaster 1773, som borde varit stämplad med 18. Jag vill inte missunna läsarna Gordons drastiska men mänskliga omdöme om detta mynt. För att inga nyanser skall gå till spillo citerar jag på originalspråket: "Sometimes I feel the simplest explanation may be the true one. Thus, perhaps Morin just drank a little too much in his bar with customers one night and simply made a mistake."

Det andra 14 styvermyntet är för nött för att ursprunget skall avslöjas (fig 3 b). Det tredje är en engelsk shilling 1816. Enligt Haasums PM 1845 (Olrog 1973 och SNT 1991:1 s 4) så var värdet på engelska shillingar 18 runda styver = 22 couranta styver = 24 cents. Trots detta bör 14 styverstämpeln vara korrekt ty 1816 sänktes finsilvret i dessa mynt från 5,57 till 5,23 gram. Följden blev för att citera Gordon att de förvandlades till "tokens rather than intrinsic value pieces" (fig 3 c).

Ytterligare en underlig M 14 existerar (fig 4). Det är på ett 1/2 realmynt. Eckardt – och jag är enig med honom – tror att 14 blivit ditslaget av misstag. Därefter har man försökt skrapa bort ettan, som ser ut att ha varit utsatt för åverkan. Ett försök att prångla ut en 1/2 real för en 2 real verkar dömt att misslyckas.

9 styvern

Det finns två huvudtyper av M 9 styvern nämligen en "grov" och en "fin." Eckardt har påvisat en mindre (A) och en större (B) variant av den "grova" typen. Den mindre nian (fig 5 a-d) visas här på korrekta mynt nämligen spansk-amerikanska 1 realer.

Den större nian förekommer också på trovärdiga mynt (fig 6 a-f). Två av dessa (fig 6 a och b) bär dubbla kontramarkeringar. Den ena har försetts med NEVIS och en stansad nia. Den andra är 1 real 1741 med P i pärtring. Fig 6 f är också ett intressant mynt. Det är en irländsk 10 pence Bank Token 1805.

Fig 7. Morins 9 styver "fina" typen

- a) Mexiko 1 real 1743. Zay 1890 och 1892, Wood 1914, Burzio 1956, Pridmore 1965, Craig 1966.
 b) Mexiko 1 real 1765. Olrog 1973.
 c) Potosi 1 real 1770.
 d) Sevilla 1 real 1726. Caldecott 1903, Brand 1964, Christensen 1980.
 e) Sevilla 1 real 1738. Ford 1989.
 f) Spanien 1 real 1751. Meili 1910, Gibbs 1966, Olrog 1978, Ahlström 1980.
 g) Segovia 1 real 1771.
 h) Frankrike 5 sols 1728. Byrne 1975.

Lyall har påvisat att detta mynt har två stampsador. Detta kan tyda på att A-typen av M 9 tillverkats för att ersätta den skadade (se förstoring fig 6g).

Enligt Eckardt finns det ytterligare en 10 pence Bank Token 1805 med M9. På detta exemplar har kontramarkeringen placerats på åtsidan. Det har inte lyckats att få något foto på detta mynt.

Den "fina" typen är diskutabel (fig 7 a-h). Flera anledningar till misstänksamhet föreligger. 1) Kontramarkeringarna är placerade på "snygga" mynt. Det fanns ingen anledning att "stampa" mynt vars prägel inte var "dubious and indiscernible." 2) Flera exemplar (fig 7 d-g) är på halva pistriner som borde ha fått M 7 i stället för M 9. 3) Eckardt och Lyall har

konstaterat att en stor mängd kontramarkeringar i Zay 1892 är falska. Gordon delar denna uppfattning och säger tom i Gordon 1986 att Zay var "en dålig numismatiker."

Samtliga experter anser att den "fina" M 9 är en förfälskning från 1880-talet. Att den finns med i Zay 1890 och 1892 (fig 1b och 7a) snarare styrker misstanken än tvärtom. Lyall har klart visat sin inställning. Han assisterade Peter Mitchell hos Baldwin & Sons vid katalogiseringen av Ford 1989 varvid ett exemplar (fig 7e) placerades i nummer 232 under rubriken "Modern forgeries."

Duffield 1921 tar upp två märkliga cut-mynt. 1/8 dels och 1/16 dels piaster med M9 respektive M4 kontramarkering. Eftersom inga bilder finns kan några slutsatser ej dras.

7 styvern

Tillgängliga M 7 kontramarkeringar är på 1/2 pistriner och Isle du Vent 12 sols (fig 8 a-f). Nötta som de är bör de godtagas. Duffield 1921 har med en "Worn silver" som också har ett P i pärlring. Sannolikt samma mynt redovisas hos Schulman 1911 och Pridmore 1965. Detta mynt finns nu i privat ägo (fig 8f).

Ytterligare ett exemplar Isle du Vent 12 sols såldes på Heritage Numis Auctions i augusti 1990. Peltzer 1927 upptar som nr 594 "silver Cayenne Sou countermarked with crowned 7 and M; 5 sols of the Isles du Vent, with similar countermark." Båda bestämningarna torde vara felaktiga. "Cayenne Sou" är troligen en utnött 1/2 pistrin och "5 sols" en 12 sols. Isles du Vent 5 sols existerar ej. Det finns endast 12 och 6 sols 1731 och 1732. Dessa mynt kan vara identiska med några av dem i fig 8.

4 styvern

4 styvrarna (fig 9 a-g) ser mycket förtröendeingivande ut. De är på ytterst utnötta mynt.

Förutom de sju exemplaren i fig 9, där också de kataloger redovisas där de återfinns, bör ytterligare några nämnas.

Den första Morin-kontramarkering som veterligen förekommer i samlarsammanhang är en 4 styver i Fonrobert 1878. Under Martinique upptas en mexikansk 1/2 real 1750. Det är troligen samma som nämns i Duffield 1921, vari ytterligare två 4 styvrar förekommer. Det ena uppges vara på en mexikansk real vilket måste vara fel. Kanske feltryck för 1/2 real. Det andra är det cut-mynt som tidigare omtalats i samband med 9 styvrarna.

Bergsöe 1903 har som nr 1047a en 4 styver på en mexikansk 1/2 real 1759 och Gibbs 1966 en dito 1770. Med dessa tre tillsammans med de sju avbildade utgör antalet av mig kända fall till tio. Dessutom finns i kataloger från 1884, 1904, 1911, 1927, 1929, 1956 och 1990 upptaget 4 styvrar som ej är avbildade eller så beskrivna att de kan identifieras.

3 styvern

Den lägsta valören i Morin-serien, 3 styvern, är nämnd hos Schulman 1911, Wood 1914, Peltzer 1927 och Pridmore 1965. Inga foton föreligger. I Ford 1989 såldes ett exemplar (fig 10). Det

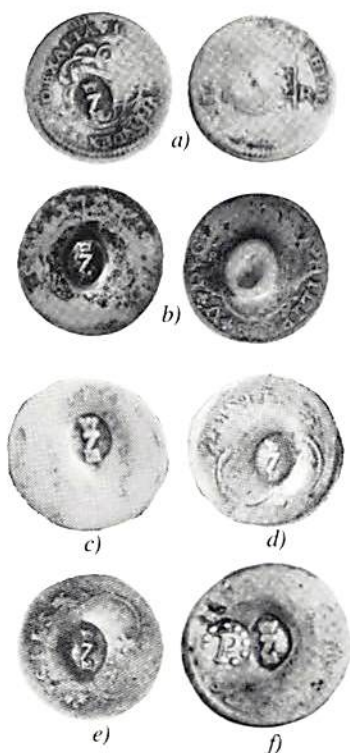

Fig 8. Morins 7 styver

- a) Spanien 1 real 1737. Gibbs 1966, Olrog 1978.
 b) Spanien 1 real Filip V. Byrne 1975.
 c) Spanien 1 real, mycket nött.
 d) Isle du Vent 12 sols. Bergsöe 1903, Pridmore 1965.
 e) Isle du Vent 12 sols. Olrog 1973, Ahlström 1980.
 f) Unött mynt med P i pärtring. Schulman 1911, Duffield 1921, Pridmore 1965.

placerades i nr 232 bland "Modern forgeries" trots att Lyall anser att det är äkta. Kontramarkeringen är så tydlig och prydlig så man kan ha skäl att undra. Myntet i övrigt är mycket nött. Man skulle kunna tro att en otydlig kontramarkering blivit påbättrad men Roehrs som noga undersökt myntet anser att det endast blivit "rubbed between the fingers." Våra experter anser att kontramarkeringen är äkta. Jag har endast haft tillgång till fotot men ansluter mig till deras uppfattning. Det skulle dock vara intressant veta varifrån John J. Ford Jr fått detta mynt.

Morins kontramarkeringar placerades förut antingen på Martinique

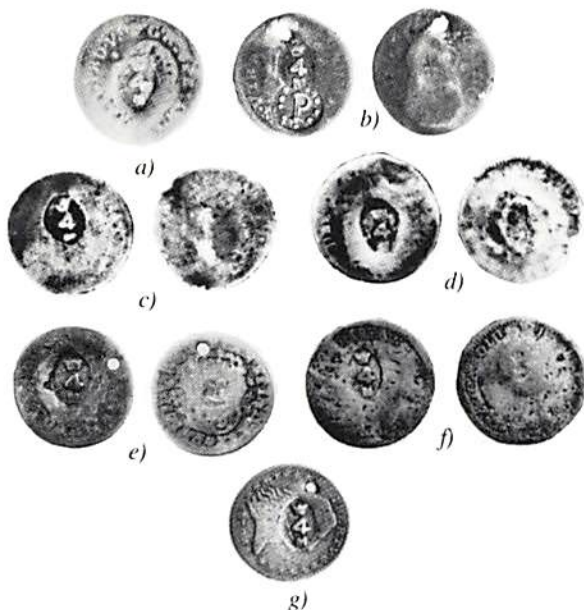

Fig 9. Morins 4 styver

- a) 1/2 real. Zay 1892.
 b) 1/2 real perf med P i pärtring. Wood 1914, Scholten 1953, Burzio 1956, Pridmore 1965, Olrog 1973 och 1978, Ahlström 1980.
 c) 1/2 real. Schulman 1931.
 d) 1/2 real. Pridmore 1965.
 e) 1/2 real Filip V perf. Caldecott 1903.
 f) Spanien 1/2 real 1781. Spink 1990.
 g) USA 1/2 dime 1794 perf. Schulman 1949.

(Fonrobert 1878, Zay 1890, 1892, Bergsöe 1903 mfl) eller Montserrat (Caldecott 1903, Meili 1910, Schulman 1911 samt i kataloger och litteratur före ca 1966). Det var först i NNÄ 1965 som St Barthélemy genom en liten uppsats kom in i bilden.

Jean Nicholas Morin dog i maj 1819. Redan den 16 juni inkom från guld-

smeden John Selvis Bigard en "ansökning med anhållan, att Domstolen ville bevilja honom rättigheten efter aflidne Guldsmiden Morin att här å Ön få stampa allt gammalt mindre silfvermynt, hvarpå Pregeln vore utnött och i hvilket afseende Rätten också måtte till honom öfverlämna Stamparna dertill.

Sökande hade bifogat ansökningen bevis, att han i Frankrike idkat Guldsmids professionen såsom Gesäll."

Konseljen avslag Bigards anhållan och beslöt att Morins stampar "Såsom Publik egendom skulle infördras från dödsboet."

I nästa avsnitt avses att O- och C-kontramarkeringarna skall behandlas.

Fig 10. Morins 3 styver
 Unött mynt. Ford 1989.

Litteratur

- Ahlström 1980 = Bjarne Ahlström, Yngve Almer och Kenneth Jonsson: Sveriges Besittningsmynt, Stockholm.
- Arlow 1966 = Hans Schulman auk 10/11 1966, New York.
- Bergsöe 1903 = J Schulman auk 28/9 1903, Amsterdam.
- Brand 1964 = Hans Schulman auk 20/11 1964, New York.
- Burzio 1956 = Humberto F Burzio: Diccionario de la Moneda Hispano-america, Satiago de Chile.
- Byrne 1975 = Jess Peters auk 13/6 1975, Decatur.
- Caldecott 1903 = JB Caldecott: The Spanish Dollar adopted for Currency in our West Indian Colonies, The British Numismatic Journal 1903, London.
- Christensen 1980 = Henry Christensen auk 12/12 1980, Madison.
- Christensen 1981 = Henry Christensen auk 1/12 1981, New York.
- Coin Galleries 1971 = Coin Galleries auk 23/3 1971, New York.
- David 1930 = J Schulman auk 11/3 1930, Amsterdam.
- Duffield 1921 = FG Duffield: A Trial List of the countermarked modern Coins of the World, The Numimatist (nytryck 1962).
- Eckardt 1981 = KV Eckardt: Tortola — countermarked whole Coins, The Numismatic Cirkular, mars 1981.
- Fonrobert 1878 = Die Jules Fonrobert'sche Sammlung überseeischer Münzen und Medaillen, Berlin.
- Ford 1989 = Glendening & Co auk 16/10 1989, London.
- Gibbs 1966 = Hans Schulman auk 18/3 1966, New York.
- Gordon 1986 = Ralph C Gordon: West Indies Cut — and — counterstamped Writings from Zay to Howland Wood, Henry Christensen auk 25/4 1986, Madison.
- Gutttag 1929 = Catalogue of the Collection of Julius Gutttag, New York.
- Lepezyk 1981 = Joseph Lepezyk auk 12/6 1981, East Lancing.
- Lepezyk 1983 = Joseph Lepezyk auk 22/4 1983, East Lancing.
- Leu 1990 = Bank Leu ag, Zürich, auk 24/10 1990.
- Meili 1910 = J Schulman auk 23/5 1910, Amsterdam.
- NNÄ 1965 = Nordisk Numismatisk Årsskrift 1965, Stockholm.
- Norweb 1985 = Norweb Estate, Norweb's auk 17/5 1985, Dallas.
- Olrog 1973 = F Olrog: S:t Barthélemy's kontramarkeringar, Numismatiska Meddelanden XXXI, Stockholm.
- Olrog 1978 = F Olrog: Med svensk krona, Kungl Myntkabinettets katalog No 19, Stockholm.
- Peltzer 1927 = Glendening & Co auk 20/6 1927, London. (Spink & Son Ltd.)
- Ponterio 1985 = Ponterio auk 1/12 1985, New York.
- Raymond 1978 = W Raymond auk 14/8 1978, Nasca.
- Pridmore 1965 = F Pridmore: The Coins of the British Commonwealth of Nations, Part 3, London.
- Pridmore 1981 = Glendening & Co auk 21/9 1981, London.
- Scholten 1953 = C Scholten: The Coins of the Dutch Overseas Territories 1601–1948, Amsterdam.
- Schulman 1911 = J Schulman auk 9/1 1911, Amsterdam.
- Schulman 1931 = J Schulman auk 8/6 1931, Amsterdam.
- Schulman 1949 = J Schulman auk 30/3 1949, Amsterdam.
- Schulman 1954 = J Schulman auk 18/1 1954, Amsterdam.
- Schulman 1957 = Hans Schulman auk 25/1 1957, New York.
- Schulman 1958 = Hans Schulman auk 14/2 1958, New York.
- Schulman 1966 = J Schulman auk 7/6 1966, Amsterdam.
- Schulman 1968 = Hans Schulman auk 24/5 1968, New York.
- Schulman 1970 = Hans Schulman auk 9/11 1970, New York.
- Schulman 1972 = Hans Schulman auk 31/5 1972, New York.
- Spink 1990 = Spink Coin Auctions 10/10 1990, London.
- Wood 1914 = H Wood: The Coinage of the West Indies, The American Journal of Numismatics No 48.
- Zay 1890 = E Zay: Monnaies de Nécessité, Annuaire de la Société Française de Numismatique, Paris.
- Zay 1892 = E Zay: Histoire monétaire des Colonies Françaises, Paris.

Over 25 Years we offer
Banknotes of
the World Mostly first Class
at fair price.
We sell-buy-trade.
Free Lists on request.

NORAY AG
Unter dem Walde
Ch-3932 Zeneggen VS
Switzerland

Ett tröttsamt museibesök

Hösten 1860 var riksantikvarien och chefen för Kungl. Myntkabinetet på resa i Nederländerna och Tyskland. Bror Emil Hildebrand var en modern museiman som ansåg det viktigt att resa till andra platser för att få nya idéer. Detta är en självklarhet idag, men mycket ovanligt under 1800-talet. Vi får veta något av Hildebrands upplevelser i ett brev som han skrev till sin gode vän i Danmark, fornforskaren C. J. Thomsen. Brevet är daterat den 27 november 1860:

Jag kan väl begripa att De fann förhoppningarna gäckade i afseende på samlingarne i Haag och Leyden. De innehålla åtskilligt, men äro föga instruktiva. Jag har aldrig känt mig så trött af något Museum som af Het Museum van Zelsamheden i Haag, ett virr-varr af godt och ondt. De goda Holländarne hafva mellertid sjelfve flera tankar om sina skatter. Såg De van der Chijs i Leyden? Han borde skämmas för sina tjocka böcker, i hvilka icke finnas någon reda. De likna just det nämnda Museet. Den hederlige Mayer är väl chef för myntkabinetet i Haag?

Några högre tankar om van der Chijs hade Hildebrand tydligen inte. Pieter Otto van der Chijs (1802–1867) var chef för myntkabinetet vid Leydens universitet. De "tjocka böcker" som han skrivit var *De muntten der Nederlanden van de vroegste tijden tot aan de Pacificatie van Gend* som utkom i nio volymer åren 1851–1866.

17

Olafa Rex Ancol

Av Erik Gamby

Bland de mysterier som ännu vidlåder Olof Skötkonungs myntprägling i Sigtuna i slutet av 990-talet är inskriften OLAF REX ANCOL på ett av mynten en av de mest gåtfulla. Medan Olof på andra mynttyper kallar sig Sveonernas konung, Rex Sveonum, Rex Svevorum eller konung i Sigtuna, Rex an Zitun, har ingen hittills kunnat tillfredsställande förklara betydelsen av inskriften Rex ancól. Man gissade länge att det var fråga om en av myntgravören företagen förvrängning av Ethelred II:s kungatitel på de engelska mynt som efterliknades vid den svenska myntningen, nämligen Rex Anglorum, engelsmännens konung, så mycket hellre som mynten också bär namnen på de engelska myntmästarna Godwine och Leofman, vilka Olof Skötkonung uppenbart engagerat som ledare av den svenska myntpräglingen. Själv hyllade jag denna uppfattning, när jag 1936 första gången skrev om Olof Skötkonungs mynt. Men det är onekligen egendomligt att en så uppenbart felaktig myntstämpel kommit till användning i myntpräglingens inledningsskede, då kompetenta engelska myntmästare hade kontroll över tekniken och knappast kan ha godkänt uppgiften att Olof Skötkonung betecknades som konung i England. Märkligt är i varje fall att en så gravt felaktig stämpel använts i flera stämpelkombinationer med helt korrekta inskrifter. Det är att underskatta allvaret i Olof Skötkonungs myntningsinitiativ om man förutsätter att kontrollen redan från början var så dålig att man på mynten kunde ange Olof som kung i England.

Läsningen REX ANCOL som REX ANGLORUM var givetvis en ren gissning, en nödlösning, som varken kunde närmare begrundas eller motbevisas. Under de senaste decennierna har emellertid Brita Malmers forskning om de svenska Ethelredimitationerna avslöjat ett stort material, som helt har förändrat forskningsunderlaget kring sigtunamyntningen. Hon har kunnat identifiera över 3000 i Sverige präglade mynt med engelska eller engelskinfluerade inskrifter, däribland många med inskriften Ethelred Rex Anglorum. Det verkar därför som om den svenska

myntprägling, som Olof Skötkonung på 990-talet initierade i Sigtuna, snart har förlorat sin specifikt svenska karaktär och avlösts av enprägling av mynt med engelska inskrifter. Vad anledning därtill kan ha varit är inte gott att säga, men man kan förmoda att de små svenska utmyntningarna har haft svårt att göra sig gällande gentemot de oerhörda mängder anglosaxiska mynt som cirkulerade i landet, och vilkas internationella attraktionskraft, förankrad som den var i det engelska världsriket, kan ha tagit musten ur den svenska myntningen. Man har med andra ord genom att sätta den engelska kungens namn på mynten velat anpassa sig efter den internationella handelns krav.

Den åsidesstamp som bär inskriften REX ANCOL och använts med olika främsidor. Skala 2:1. Kungl. Myntkabinettet. Foto ATA.

Genom att Brita Malmer i sitt senaste verk om myntningen i Sigtuna har publicerat sina omsorgsfulla teckningar av inskrifterna på de svenska Ethelredimitationer som hon lyckats identifiera, och som bl.a. omfattar 35 mynt med inskriptionen ETHELRED REX ANGLORUM, föreligger ett material som kan vara underlag för en diskussion också om ANCOL-myntens placering i Olof Skötkonungs myntserier. Man får härigenom en utgångspunkt för en språklig analys av inskriptionerna.

Den i England under Ethelred II:s tid använda skrifttypen var den anglosaxiska, som i en del avseenden skilde sig från den på kontinenten brukade

karolingiska. Ett av kännetecknen för den anglosaxiska skriften var att man däri använde en del beteckningar som hade sitt ursprung i den gamla anglosaxiska runskriften. En sådan särprägel är att den anglosaxiska skriften hade ett särskilt tecken för ng-ljudet. Ett sådant tecken fanns fö också i den äldre skandinaviska runraden. Medan den kontinentala skriften betecknade ng-ljudet med två skilda bokstäver (N+G), skrev man i anglosaxisk skrift NG såsom ett enda tecken.

Granskar man texterna med ANGLORUM i Brita Malmers material är det påtagligt att i alla de 35 fall hon redovisar skrivs ANGLO och dess varianter ANGLO, varvid N och G utmärks som en tydlig sammanskrivning till en ligatur, vilket alltså här utmärker att det är fråga om en ljudenhet. Denna iakttagelse styrker inte att N och G uppfattats som två skilda bokstäver; tvärtom tycks förhållandet peka på att tecknet åstadkommit vid stämpeltillverkningen genom en särskild puns för ng-ljudet.

På Ethelred II:s engelska mynt förekommer både skriftformerna ANGLO och ANGLO. B. E. Hildebrand anger i sin katalog över de anglosaxiska mynten i Kungl. Myntkabinettet inte när det anglosaxiska ng-ljudet använts i inskriptionerna, och detta är heller inte fallet i CNS. Jag har emellertid gjort statistik över förhållandet med ledning av British Museums 1893 utgivna katalog över Ethelred II:s mynt. Därvid visade det sig att formen ANGLO förekommer på 71% av mynten men ANGLO endast på 29%. Vilken form som har använts tycks ha varit beroende av var myntstämplarna tillverkats och kan därför hänga samman med att den kontinentala skriften (och därmed bokstaven G) under 900-talet vann insteg i England. Ett studium på basis av ett större material av Ethelred II:s engelska mynt skulle kanske ge intressanta resultat. När man på de svenska imitationerna av Ethelred II:s mynt, vilka enligt Brita Malmer har utgivits i Sigtuna, använder sig av beteckningen NG, kan detta tyda på att man i Sigtuna principiellt använt denna beteckning.

Jag är givetvis medveten om att mitt resonemang om ng-beteckningen inte

utgör något avgörande bevis för att ANCOL inte kan vara ett missbildat ANCLO. Men jag anser likafullt att problematiken är värd att diskutera.

Om nu ANCOL inte betyder Anglorum utan kan upplösas i de två orden AN och COL, d v s häntyder till en ort med namnet Col, liksom AN ZITUN anses betyda "i Sigtuna", d v s kungens residensort, kommer man tillbaka till den danske myntforskaren Julius Wilcke, vilken 1932 lanserade teorin att AN COL skulle utläsas "An Collem" och vara en latinsk översättning av "på högen", och "högen" skulle då vara de berömda högarna vid Gamla Uppsala.

Vid Gamla Uppsala låg enligt de isländska och norska sagorna svearnas gamla kungaresidens. Enligt den av Snorre Sturlasson på 1100-talet författade Ynglingasagan, vilken bygger på den norske 900-talsskalden Tjodolf av Hvins dikt Ynglingatal, bodde sedan uråldriga tider svearnas kungar vid Uppsala. Snorre räknar upp tio kungar, som efter varandra haft (Gamla) Uppsala som sin residensort, och det har antagits att Olof Skötkonung bröt serien sedan han övergått till kristendomen och därigenom blev urståndssatt att officiera vid de förkristna blotceremonierna, där kungen var den självskrivne ledaren. Den siste sveakung som haft residens vid Gamla Uppsala skulle enligt detta resonemang ha varit Olof Skötkonungs fader, Erik Segersäll. Man har antagit att Erik Segersäll dog omkring 994, d v s ungefär vid den tid då myntningen i Sigtuna tog sin början. Myntpräglingen skulle sålunda beteckna ett betydelsefullt generationsskifte inom kungadynastin. I samband därmed framträder Olof Skötkonung som en kristen monark, det framgår tydligt av inskrifterna på flera av mynten.

I och med Olof Skötkonungs dop, som torde ha skett i England år 994 vid hans sammanträffande med Ethelred II, blev det säkert nödvändigt för Olof att bryta med de gamla trosföreställningarna, och han kunde därefter inte längre bo kvar i Gamla Uppsala. Grundandet av Sigtuna som en kristen stad (Situne Dei står det på ett av mynten) skedde som en följd härav*. Redan Snorre Sturlasson uppger att det

äldsta Sigtuna låg vid vänstra stranden av den mälarvik som förbinder fjärden Skarven med Skofjärden, och som ännu under 1800-talet benämndes Fornsiguna, nu Signildsberg. Vid Fornsiguna kunde segelleden spärras, och det är väl sannolikt att denna möjlighet använts för att kontrollera sjöfarten och ta upp tullavgifter av dem som var på väg till och från marknaderna vid Fyrisåns mynning, samt att myntningen var ett led i denna beskattning, som också kan ha gett kung Olof namnet Skattkonung.

En anledning till att kungaresidenset flyttades från Gamla Uppsala kan också ha varit behovet att kunna utnyttja sjöförbindelserna mellan det växande svearikets olika delar.

Om man vågar anta att mynten med inskriptionen OLAF REX AN COL syftar på den plats, där kungen residerade innan han definitivt flyttade till Sigtuna, måste man söka denna plats någonstans vid Mälarens svealandsdel, inte långt från Gamla Uppsala och Sigtuna. Mynten med inskriften REX AN COL anger sig nämligen som präglade i Sigtuna. Julius Wilckes gissning att Col skulle vara en översättning av "högen" strider mot sannolikheten att därmed skulle kunna avses Uppsala. Wilckes teori måste därför avföras ur diskussionen. Det finns emellertid ett ortnamn som hittills inte har diskuterats, nämligen Kulla i Lagunda härad. Lagunda var huvudbygden i det gamla Fjärdhundra-land. Det är urgammal kulturbild med lämningar av bebyggelse ända från stenåldern, talrika intressanta hållristningar från bronsåldern, gravfält från järnåldern samt ett 40-tal runstenar från vikingatid. Från Lagundatrakten gick huvudvägar till det närbelägna Enköping och Uppsala med viktiga marknads- och tingsplatser. De djupa mälarfjärdar som splittrade sönder häradet i vikar och sund var utmärkta kommunikationsleder. Det gamla kronogodset Landsberga har av allt att döma varit en kungsgård, en husaby under Uppsala öd. Där intill låg platsen för Fjärdhundra-lands folklandsting.

Kulla omnämns första gången i ett påvebrev av år 1185, vari omtalas att ärkebiskopen äger en gård "in Collem". När det senare byggdes en kyrka i Kulla vid Arnöfjärden, kallade man det äldre Kulla för "Biskupscullum" och under detta namn, nu Biskopskulla, var socknen känd från 1300-talet.

Kungl Myntkabinettet

Utställningar: Ingång Narvavägen
(hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Specialutställningar:
"Ur dolda gömmor"

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
för information.

Museer:

Tisdag – söndag 12 – 17
Måndag stängt

Besökstid: tisdag 13 – 16
ingång Narvavägen

Besöksadress

(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:

Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

I Biskopskulla har tidigt funnits såväl kungs- som biskopsgård. Då Biskopskulla kyrka restaurerades år 1870 hittades ett gammalt antependium, som visade sig innehålla rester av en medeltida korkåpa, vilken tillverkats i Frankrike på 1100-talet. "En av de praktfullaste kåpor vi känner från europeisk medeltid". Den finns nu i restaurerat skick i Statens historiska museum i Stockholm och har säkerligen ursprungligen varit en ärkebiskopskåpa. År 1164 flyttades ärkebiskopssätet från Sigtuna till Uppsala, och korkåpan kan ha beställts i detta sammanhang. Man kan uppfatta den märkliga korkåpan anknäring till Biskopskulle som ett tecken på en tradition från Olof Skötkonungs tid.

Den tyske munken Adam av Bremen, som på 1070-talet skrev en historik om den kristna missionen i Norden, berättar att Olof Skötkonung efter sin övergång till kristendomen ville riva hednatemplet i Uppsala men av sina hedniska undersåtar övertalades att flytta till en annan del av landet samt lova att inte tvinga någon att övergå till den nya läran. Olof skulle

*De senaste utgrävningarna 1988 – 89 i Sigtuna tyder på att staden grundats på 970-talet.

Red. ann.

därefter, enligt Adam, ha flyttat sitt residens till Västergötland och grundat kyrkan i Skara. Adams berättelse grundar sig på hörsägnen, ty han besökte aldrig Sverige. Det förefaller helt osannolikt att Olof vågat förgripa sig på svearnas nationalhelgedom, och det är ännu mindre troligt att han skulle ha övergivit den uppländska kärnprovinnsen, som utgjorde hörnstenen i sveaväldet, för det avlägsna Västergötland. Adams notis bygger säkerligen på en uppgift hos den nordtyske krönikören Thietmar av Merseburg, vilken i början av 1000-talet berättade att biskop Thurgot av Skara var närvarande vid ett biskopsmöte som konung Otto den store av Tyskland utlyst i Merseburg år 1013. Man har förmodat att Olof Skötkonung stod bakom Thurgots utnämning och därigenom givit Skara rangen som den svenska missionens vaggva efter Birka. Vad Adam inte har vetat är emellertid att denne Thurgot var missionsbiskop i Skåne, och att hans eventuella verksamhet i Västergötland tyder på att missionen där utgick från Danmark. Ännu i mitten av 1000-talet lydde Skarastiftet under biskopen i det då danska Skåne, vilken också hade hand om missionen i Småland. Man vet inte ens om Thurgot någonsin besökt Skara; han dog 1030 i Bremen, drabbad av spetälska. Det var inte ovanligt att utsedda biskopar aldrig tillträdde sina

ämbeten. Mot denna bakgrund kommer också uppgiften om Olof Skötkonungs anknnytning till Skara – inte minst traditionen om hans dop i Husaby – i en tvivelaktig dager.

Också tesen om Olof Skötkonungs anknnytning till Biskopskulla svävar givetvis i det blå, men uppgiften på hans mynt att han var kung "i Collem", är givetvis värd att diskutera, så mycket angelägnare som mynten med denna stämpelkombination till antalet är de talrikast förekommande av alla mynt som bär Olof Skötkonungs namn – sammanlagt känner man till 120 exemplar, varav 96 på fränsidan har den anglo-saxiske myntmästaren Leofmans namn, 22 har Godwines namn och 2 bär den kristet influerade inskriften *In Nomine Domini*.

Litteratur

Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm. Rapporter från antikvariska undersökningar i Biskopskulla socken.

Adam av Bremen; *Historia om Hamburg-stiftet och dess biskopar*. Översättning av E. Svenberg. Sthlm 1984.

Johs. Bröndrum-Nielsen; *Den nordiska – västnordiska och danska – skriften, Svend Dahls Bibliotekshandbok*, 1. Uppsala 1924.

A Catalogue of English Coins in the British Museum. Anglo-Saxon Series, 1-2. London 1893.

Erik Person (-Gamby); *Bidrag till Olof Skötkonungsmyntens kronologi*. *Nordisk numismatisk årskrift* 1936.

Erik Gamby; *Olof Skötkonung*, Sven Tve-skägg och Ethelred den Rådville. *Scandia* 1990.

J. A. Hellström; *Biskop och landsskaps-samhälle i tidig svensk medeltid*. *Skrifter utg. av Rättshistorisk förening* XVI. Sthlm 1971.

Lars O. Lagerqvist; *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*. Sthlm 1970.

L. Fr. Löffler; *Tolkning av inskrifterna på några Olof-Skötkonungs-mynt*, 3. Vad betyder rex ancyl? *Numismatiska Meddelanden* XXI. Sthlm 1918.

Brita Malmer; *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*. Sthlm 1989.

N. L. Rasmusson; *Rex Ancyl. Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid*, 21.

Roskilde-Kröniken. En gammel Danmarkshistorie for År 826-1157. Översat av M. Bredsdorff. Odense 1883.

Willy Schlemilch; *Beiträge zur Sprache und Orthographie spätmittelenglische Sprachdenkmäler der Uebergangszeit (1000-1150)*. Halle a.S. 1914.

Toni Schmid; *Sveriges kristnande från verklighet till dikt*. Sthlm 1934.

Treasures of early Sweden - Klenoder ur äldre svensk historia. Sthlm 1984.

E. Wessén & SBF Jansson; *Upplands runinskrifter*, III. Sthlm 1940-57.

J. Wilcke; *Haakon Jarls sterling*. AACU-NE IG NVN DEI og OLAF REX ANCOL. *Numismatiska Meddelanden* xxvi. Sthlm 1932.

Ålandsdalern blev en nöddaler!

Av Gunnar Hallenblad

Det harmlösa och roliga projektet med att ge ut ett lokalmynt på Åland har kollapsat. I april tog en politiker tillfället i akt för att plocka poäng till sitt parti, projektet spårade praktiskt taget omedelbart ur, och det orsakade i stället en prestigedebatt på allra högsta nivå. Intresset försköts raskt från själva sakfrågan, nämligen utgivningen av ett provinsmynt, till att bli en ren formfråga på riksplanet. Dalerprojektet fick samma effekt, som när man rör om i en myrstack. Här är några axplock ur tidningsrubrikerna under våren och sommaren 1991: *Tullen vägrar släppa in mynten* (de är slagna av Den Kongl. Mont i Köpenhamn); *Ålands Mynt erbjuder 6.000.000 FIM av Helsingfors för att avstå från*

Jfr notis under "Myntnytt"
i SNT 4/5 1991, s 116.

Den åländska nöddalern, som har en diameter av 29 mm, har två åtsidos med text på svenska respektive finska. Foto: Gunnel Jansson, RIK/foto.

Stor auktion med svenskt och ryskt material

Numismatiska Föreningen i Finland anordnar sin auktion nr 300 den 18 och 19 januari 1992 på Hotell Marski i Helsingfors.

I auktionsmaterialet ingår en mycket intressant Sverigesamling som till stora delar håller hög kvalitetsnivå. Den är synnerligen mångsidig i fråga om årtal och varianter, men de största sällsyntheterna inom den svenska numismatiken saknas.

Svenska medeltiden är representerad av 65 mynt med början från Olof Skötkonung. Vasa-ätten har 354 mynt, av vilka 45 är klippingar. Alla årtal av Erik XIV:s klipping på 16 öre finns med.

Bland guldmynten ingår bla 14 dukater, två från Gustav II Adolf (Erfurt, Würzburg). Riksdalermynnten, som omspannar perioden Gustav Vasa – Karl XIV Johan, är 51 till antalet.

I samma auktion ingår också en stor Ryssland-samling, med ett hundratal rubler av varierande kvalitet, också många verkliga toppexemplar. Av 1700-talsrubler finns 70 st, med början från rublerna 1704 och 1705. Vissa årtal finns i flera exemplar och varianter. Peter den stores poltinamylnt är sju till antalet.

Auktionskatalogen erhålls genom att inbetala 75 kronor till *svenskt* postgiro nr 54 75 53-8. Numismatiska Föreningen i Finland.

Nils J Lindberg

Se även annons sid 216.

1. Olof Skötkonung, penning.

2. Gustav II Adolf, kreutzer 1632.

3. Kristina, dukat 1645.

dalern; Justitiekanslern larmar Högs-ta Förvaltningsdomstolen; Talmannen uppmanas avvå; Polisen utreder daleraffären osv.

Den infekterade stämningen i Finland speglar den urgamla finska avogheten mot "de svenska herrarna" i allmänhet och mot Åland och dess självstyrelse i synnerhet. Kombattanterna i den beklämmande uppvisningen tar daleraffären på blodigaste allvar, och medan byråkrater, politiker och ämbetsmän pucklar på varann som bäst, kliar sig den åländska befolkningen i huvudet och undrar, om de verkligen har de politiker de förtjänar. Den åländska dalern var nämligen från början en stor succé, och det har annonserats i tidningarna på både den svenska och finska sidan efter säljare till dalern; man har erbjudit sig att betala upp till 10.000 SEK för ett enda set, 6.000 SEK har varit ett vanligt anbud!

Den sanne ålänningen har emellertid alltid en handelsman längst inne i sig, och en driftigt och framgångsrik konstantverkare i Mariehamn har i bokstavlig mening lyckats slå mynt av det misslyckade projektet. Samtidigt har han fått skrattarna på sin sida mot byråkraterna — han presenterar nu nämligen DEN ÅLÄNSKA NÖDDALERN.

Ur den humoristiska pressreleasen saxas följande:

- Nöddalern myntas av spillmetall i brun, vit eller gul färg och varierar beroende på vad som finns tillgängligt.
- Nöddalern är inte bunden till den Finska Marken och den garanteras vara helt rubelfri.
- Nöddalern kan fritt bytas mellan vem som helst och mot vad som helst.

Nu har luften gått ur det ursprungliga dalerprojektet, och även om det på ett eller annat sätt kan komma att återuppstå, så är det ändå NÖDDALERN som kommer att bli det bestående minnet av det åländska myntäventyret, och som naturligtvis också kommer att bli ett självklart inslag i alla lokalrevyerna i vinter.

Den siste vasamedaljerade död

Hembygdsvårskaren Sven Rydstrand, Brastad, Brodalen, avled i juli 1991, ett par veckor före sin 81-årsdag. Han tilldelades i extra ordenskapitlet den 3 december 1974 — det sista stora "ordensregnet" för svenska medborgare, åtminstone under den gamla eran — Vasamedaljen i silver av åttonde storleken och avslutade därmed vasamedaljmatrikeln (jfr SvD 1/4 1972, s. 10).

L. P-n

Lech Wałęsa

Medalj av Ewa Olszewska-Borys, 1990

Av Thom Braunerhielm

Ewa Olszewska-Borys' (f 1939) intresse för präglade medaljer och mynt, är sedan länge välrenommerat på otaliga utställningar; hon har skapat ett 25-tal typer av de senare men har konstnärligt formgivna, gjutna medaljer som specialitet. Efter studier vid konstakademien i Warszawa 1960-1966 och vid konstakademien i Paris 1974 är hon framför allt verksam i sin ateljé i Warszawa. Ewa Olszewska-Borys vill med sin senaste skapelse från 1990 hedra en man, som genom envist fredsbejakande klokhet och oförfärlighet betydde mera än någon annan — alltsedan Hitlertysklands sammanbrott och begynnelsen av Stalins kommunistiska skräckregim våren 1945 — i danandet av Polens öde: Lech Wałęsa.

Mot denna bakgrund och det omvälvande, händelserika östeuropeiska året 1989 är det mannen "Wałęsa från ingenstans" som är det primära i hyllningen. Samtidigt vill konstnärinnan förespegla oss, genom symbolspråket på medaljen, det trauma och den vända som demokratiseringsprocessen av den sönderfallande, kommunistiska maktapparaten innebär. Det här är Polens första icke kommunistiske president på ett halvsekel!

Lech Wałęsa är född 1942 och är alltså ännu ej 50 år fyllda. Från slutet av 1960- och början av 1970-talet arbetade han som elektriker vid Leninvarvet i Gdańsk (den gamla riksstad Danzig). Gentemot Polens kommunistiska regims alla rättrogna Brezjnevanhängare med stenhårt förbud mot fria fackföreningar hävdade han arbetarnas självklara, mänskliga rätt att fritt organisera sig och bilda fackföreningar. Under det för Polens arbetare våldsamt svåra året 1970, då arbetare brutalt mördades av regimen, var han en av ledarna under oroligheterna. Fångslad av kommunisterna i flera omgångar under 1970-talet kom Lech Wałęsa i fokus, främst i Polens norra industricentra, under storstrejkerna sommaren 1980. Wałęsa spelade en både viktig och avgörande roll vid bildandet av Solidaritet, den första fria fackföreningen, vars första ledare han blev samma år. 1981 förbjöds Solida-

ritet av den kommunistiska regimen och "gick under jorden", men Wałęsa förblev ändå de oppositionellas främste talesman. Reaktionen från kommunistregimen blev upptrappat, mördande våld mot Solidaritetsmedlemmar, men Wałęsa själv vågade man inte röja ur vägen utan nöjde sig med grova trakasserier och fängelsestraff. Som exempel blev han, sedan

han fått Nobels fredspris 1983, förbjuden att mottaga detsamma i Oslo. Hans fru Danuta fick mottaga hedersbetygelsen i hans ställe.

Inför Polens växande problem utlyste kommunistregimen 1987, kanske en försiktig ansats till ett "begynnande töväder", en folkomröstning om förslag till regeringsreform. Wałęsa förespråkade oförskräckt allmän boj-

Fig 1-2. Lech Wałęsa. Medalj av Ewa Olszewska-Borys, 1990. Brons. Kungliga Myntkabinettet.

kott mot folkomröstningen. 1988 strejkade arbetarna igen vid ett flertal varv och gruvor och återigen blev Lech Wałęsa Solidaritetets självklara ledare. Som sådan godkändes han sedan Solidaritetet åter blivit tillåtet — som förhandlare om ekonomiska och politiska reformer med kommunistregimen 1989. Fria val utlystes till det polska parlamentet i juni 1989. Solidaritetet vann framför oppositionen samtliga mandat till sejmen/den undre kammaren. I senaten fick Solidaritetet 92 av 100 platser. En ny regeringskoalition, där Wałęsa själv var den drivande kraften, bildades mellan Solidaritet-Förenade bondepartiet-Demokratiska partiet. I augusti 1989 blev Wałęsas rådgivare, Tadeusz Mazowiecki, landets förste icke kommunistiske premiärminister efter det andra världskriget. Själv valde Wałęsa att stå utanför regeringen, men sedan inre förvecklingar och politisk/ekonomiska oroligheter åter begynte i Polen har han — som ett slags garant för freden — axlat presidentskapets börda år 1990 för att, som ovan nämnts, bli landets förste icke kommunistiske president sedan 1939.

Ingen man eller kvinna torde kunna göra honom rangen stridig på grund av folkets kärlek. Ingen torde vara värdigare, likt Václav Havel i broderlandet i söder, att inneha ämbetet än Lech Wałęsa. Wałęsa är värdig! En stor, liten man, ett föredöme för en hel värld. Hans gärningar skall högaktas.

Men all välvilja i åra blir mer än fyrtio års kommunistisk ofrihet, vanstyre och försurning mycket svår att få rätsida på. Arbetet är av så gigantiskt herkuliska mått, har vi förstått, att man inte kan låta bli en stilla undran: Quo vadis Polonia? Mätte presidentskapet — likt Atlas' firmament — inte bli Wałęsa för tungt. Må Wałęsas och hela det polska folkets heliga

Fig 3. -Lech Wałęsa. På tavlan bakom Wałęsa syns den svarta madonnan, infälld i den polska riksörnen. Efter Bra Böckers Lexikon.

madonna, den ärevördiga svarta i klostret Jasna Góra, Częstochowa, se till dem i nåder och bevara dem från alltför mycket framtida ondska!

Medaljen är gjuten, 70 mm i diameter, av brons och väger 242,12 g. Åtsidan domineras av ett finstämt, kanske något stelt porträtt — där hans karisma ej riktigt kommer till sin rätt — av Lech Wałęsa. Han är återgiven med ohöjd realism så som han träder emot oss i tidningar och TV, men så "naturalistisk" som att skildra honom med sin kära pipa eller cigarett har konstnärinnan ej valt att göra. Den höga

pannan, de kraftiga ögonbrynsbågarna med de tämligen djupt liggande ögonen, de litet slaviskt höga kindknötorna, den något för breda näsan, "Wałęsa"-mustachen påminnande om 1800-tals fin-du-siècle "Schnurrbart", den kraftiga hakan, vittnande om kraftfullhet och envishet, dubbelhakan som låter ana en lätt begynnande rondör, den korta, satta halsen med den litet slarvigt uppfläkta skjortan med sina smala, omoderna slag.

Pars pro toto. Delarna för sig sammantagna ger helheten i en om kärleksfullhet och sympati särdeles uppfyllt skildring av människan Lech Wałęsa. Figurerna till höger om Wałęsas huvud är diffusa och svårtolkade, såvida de inte anspelar på honom och det polska folket — kommunistregimen till trots — som varmt troende romerska katoliker. Åtsidans text lyder: LECH WAŁĘSA SOLIDARNOSĆ (Solidaritet) syftande på honom som fackföreningsledare och LAUREAT POKOJOWEJ NAGRODY NOBLA (Nobels fredspristagare) 1983.

Med frånsidans Vita Örnsorden, ursprungligen instiftad 1713, fyrramat/åttaspetsigt kors med den polska örnen centrerad i mitten och vars stormästare presidenten är, vill konstnärinnan visa kontinuiteten i Polens ärorika historia. Texten ZA OJCZYZNĘ I NARÓD (För hemlandet och folket) återfinns på ordens moderna variant från 1922 och årtalet 1990 på begynnelsen av Lech Wałęsas presidentskap.

Litteratur:

Bra Böckers Lexikon, Höganäs 1990, s 176-177.

Měřička, Václav, *Orders and Decorations*, London 1967, s 27 och s 49 och bildtext nr 42.

Museislakt i fd Öst

"Sedan den 24 mars 1972 är Dresden, denna på grund av sina traditioner och sevärdheter så anmärkningsvärda stad, rikare med ännu en attraktion. Denna dag öppnade ministern för det nationella försvaret, armégeneral Heinz Hoffmann, das Armeemuseum der Deutschen Demokratischen Republik."

Så inleddes den 64-sidiga museivägledning, som jag vid ett besök i

juni 1979 inhandlade för 2 Reichsmark i nämnda museum, beläget vid Dr.-Kurt-Fischer-Platz 3 i Dresdener Neustadt och "betryggande" omgivet av NVA-kaserner (helt aningslöst klev jag in utan personligt visum, sedan min grupp fortsatt till Leipzig på morgonen!). Såsom ett vittnesbörd om en minst sagt vinklad historieskrivning, är nu vägledningen i sig en dyrgrip, men måhända fångade de välförsedda montrarna med den i sommar upp-

lösta Warszawa-paktens olika staters uniformer och utmärkelsetecken mitt främsta intresse. Nu är Dresden åter huvudstad i det återuppståndna landet Sachsen och en notis i *Internationales Militaria-Magazin*, nr 62/1990, s 46 (jfr *SNT* 2/1991:41), förmäler, att museisamlingarna skingrats på en auktion. Det kallas tydligen att lära av historien eller "sic transit gloria mundi"!

L. P-n

Kvardröjande dalerräkning (2)

Av Lars O. Lagerqvist

Den första artikeln med denna titel skrevs av framlidne Torgny Lindgren och återfinns i MYNTKONTAKT/SNT 1981 nr 9-10, s 190-191. Förf har tillåtit sig att ge denna artikel ett löpande nummer, eftersom ämnet säkert kommer upp flera gånger; dessutom blir det ett slags kontinuitet från en av vår tidnings flitigaste författare och främste expert på de gamla mynt-räkningarna, ett ämne som våra läsare då och då önskat bli mera upplysta om.

Mycket har talats om dalerräkningen. Den utvecklades under 1600- och 1700-talen till ett komplicerat system med fyra sorter: daler smt, daler kmt, daler carolin (markmyntet i silver), daler courant (öresmyntet i silver) – härtill kom på grund av sedel-inflationen från ca 1745, att daler smt och daler kmt inte längre äsyftade (plåt)mynten av koppar, utan sedlar-na. Med allt detta gjordes som bekant rent hus 1776, då man beslöt återin-föra silvermyntfoten från 1 januari 1777 och dessutom att riksdalern

(specie) skulle bli huvudmynt, in-de-lad i 48 skillingar, varje skilling i 12 runstycken (varje runstycke = 1 öre kmt i gamla räkningen, vilket innebär att det gick 576 runstycken eller 576 öre kmt på 1 riksdaler). Sedlarna lös-tes enligt 6 daler smt = 18 daler kmt = 1 riksdaler (specie).

Var nu allting frid och fröjd och en-kelt och lättförståeligt? Ingalunda. De flesta fortsatte att räkna i daler, smt i Götaland, kmt i Svealand. Man är konservativ när det gäller myntnamn – och inte bara det. I Stockholm kal-lades taxibilar länge för "droska", trots att en dylik skall vara häst-anspänd; förf:s farmor, som levde 1850-1945, kunde säga till sitt lång-håriga barnbarn: "Skall Du inte gå till perukmakaren – jag menar frisö-ren?" Och ännu i dag kallas vår infla-tionsdrabbade krona ofta för "riks-daler", vilket är härlett från rdr rmt (som blev 1 krona vid myntreformen 1873).

Lindgrens ovan nämnda uppsats syf-tar på en riksdagsdebatt år 1800 (krö-

dsm	=	daler silvermynt
dkm	=	daler kopparmynt
rdr sp	=	riksdaler specie
rdr b:o	=	riksdaler banko
rdr rgs	=	riksdaler riksgälds
rdr rmt	=	riksdaler riksmünt

ningsriksdagen i Norrköping), då rdr rgs hade kursen 5/6 rdr b:o, dvs 40 skillingar b:o. Kronobergarna kallade detta för "5 dsm" (i riksbankens sed-lar, dvs 1 rdr b:o), biskop Tengström från Åbo (i Finland räknades i dkm, liksom i Svealand) talade om "15 da-ler banko" men menade då förstas 15 dkm.

Särskilt karakteristiskt var, att "ge-mene man" behärskade myntsystemet mycket bättre än borgerlighet och adel. Det var för de sistnämnda som alla små omväxlingstabeller gavs ut. Bonden eller arbetaren, som måste vända på slantarna, klarade sig galant och visste minsann skillnad på sp, dsm, dkm, de olika rdr-sorterna och småmyntets folkliga namn (se tex mi-na artiklar i MYNTKONTAKT/SNT 1979 nr 7, s 144 f, och 1986 nr 9/10, s 270 ff). Här nedan ett mycket senare exempel än Lindgrens. Det är hämtat ur en mycket trevlig memoarbok, för-

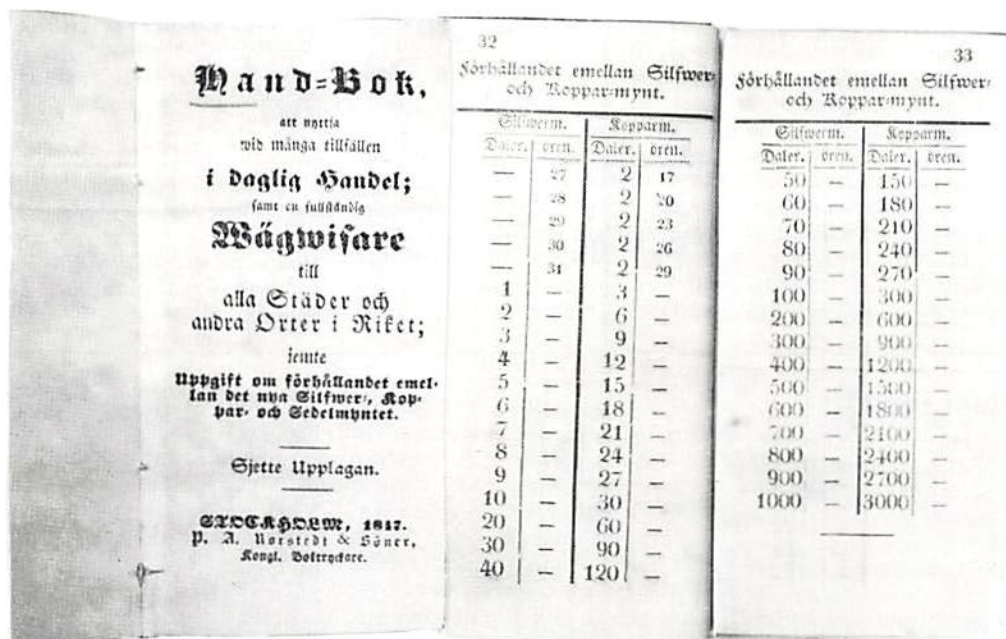

Fig 1. En typisk handbok för framförd till köpmän, utgiven 1847 i Stockholm men med fullständiga tabeller över bla dalerräkningarna som man riskerade att stöta på dem i landets olika delar. Kungl Myntkabinettets bibliotek. Foto: Fritz Engström. Förminskad.

fattad av landshövdingen, talmannen i riksdagens 1:a kammare m.m. greve Hugo Hamilton (1849–1928), utgiven under den enkla titeln *Hågkomster* (Stockholm 1928). Han var född på säteriet Blomberg vid Kinnekulles fot och alltså "herrskausbarn." Om faderns insatser när det gällde att förnya jordbruket skall inte här talas – endast påpekas, att när denne fick förvärva (genom köp) Blomberg av sin far (1847), årsavkastningen beräknades till 1000 rdr (förmodligen b:o, dvs 1.500 kr), och att en "stånds-person" på landet skulle kunna försörja sig, sin familj och barn på detta belopp! Avkastningen steg med åren och vardagslivet var, som på de flesta svenska herrgårdar, *mycket* enkelt. I äktenskapet föddes åtta barn och Hugo var näst äldst. Härnedan skall ett avsnitt ur hans minnen citeras; det torde röra sig om tiden ca 1860:

På myntväsendets område levde västgötarna i min barndom långt efter sin tid. Efter år 1855 var ju myntenheten ej längre specieriksdalern (i värde motsvarande fyra kronor) utan riksdalern [rmt] uppdelad i hundra öre. Men örena voro länge okända storheter. Man räknade fortfarande i skillingar och styvvar. Ofta talade man också om »en riksdaler banco» = 1,50. De mest förekommande skiljemynten voro de kolossala sexskillingarna och de tunna sexstyvrarna. Men allmogen hade icke alls kommit så långt. De räknade fortfarande blott i »dalers». Särskilt min mor beredde detta ofta stora svårigheter. Räkning var i allmänhet ej hennes starka sida, och dalerräkningen kunde hon aldrig lära sig. När någon gumma kom och bjöd ut ett eller annat, sade hon — med västgötar skall man ju alltid pruta: »Nej, så mycket kan jag inte ge. Du kan inte få mer än —», och så nämnde hon någon summa i skillingar, som hon tyckte vara skälig. Men det kunde stundom vara mer än gumman begärt, varför det ej var så underligt, om gumman nigande genmälde: »Ja, ja får fälle vara nöjder med de då, nådi grevinna.»

En kommentar till dessa förhållanden i Västergötland för bortåt 130 år sedan måste inledas med påpekandet, att man officiellt fram till 1855 haft tre sorters rdr (sp, b:o, rgs), varav rgs hade lägsta värdet (det gick 4 rdr rgs på 1 rdr sp). Dalerräkningen hade följt med rdr rgs (riksgäldskontorets sedlar, som inte längre fanns kvar!) i värdefallet så att 1777 års inväxlings-

Fig 2. Den stora "sexskillingen"; dvs 4 skilling b:o. Den motsvarade 24 styver i den gamla dsm-räkningen (= 24 öre smt). Kungl Myntkabinettet. Foto: ATA.

kurs avsåg i dagligt tal inte längre speciemyntet, utan 1/4 rdr sp = 1 rdr rgs = 6 dsm = 18 dkm var det som gällde! Och i Götaland räknade man i dsm, som vi hört ovan. Härav följer, att silverspecien motsvarade 24 dsm i folkmun — men så stora belopp rörde man sig sällan med. Rdr b:o hade ett värde motsvarande 1 1/2 rdr rgs (eller 1 rdr 24 skillingar rgs eller 1 rdr 50 öre rmt).

Med "de kolossala sexskillingarna" äsyftar förf självfallet de stora 4 skilling b:o i koppar, som gällde ända till 1876. De blev omräknade av folket till 6 skilling rgs. Så är det styverräkningen. Med styver avsågs ursprungligen 1 öre smt. Nu var öre smt endast ett

räknebegrepp hos allmogen och det hade dessutom sjunkit i värde. 1 dsm var förstås 32 öre smt. Eftersom 1 rdr sp nu var = 24 dsm (eller 72 dkm) blir 1 skilling b:o (= 1 skilling 6 runstycken rgs) = 6 öre smt eller 6 styver. Alltså är Hamiltons "tunna sexstyver" detsamma som 1 skilling b:o i koppar.

Om nu gumman, som räknade i dalers, begärde 12 styver för sina smult-ron eller vad det nu var, och grevinnan prutade till 6 skillingar (rgs förstås, dvs 24 styver!) är det klart att hon fick mer än hon tänkt sig.

[Detta får utgöra svar på frågan i SNT 1991:6, s 135 — intet korrekt eller felaktigt svar har inkommit.]

Fig 3. Hugo Hamilton i unga år. Reprofoto: Fritz Engström, KMK.

Om priser och annat för Kristinas ettören av koppar

När jag för cirka 15 år sedan blev närmare intresserad av drottning Kristinas stora koppar-ettören lärde jag snart att den praktiskt taget enda litteratur som finns om dessa är Hallborg-Hartmans *Beskrifning*, som ingår i Numismatiska Meddelanden VIII vilka utgavs 1883. Jag märkte att denna "beskrifning" varken är lättläst, tydlig eller korrekt och vidare att många varianter saknas. Småningom började jag därför att arbeta på en ny variantförteckning. Min strävan skulle vara att denna skulle bli mera korrekt, fullständig och enklare att använda än ovan nämnda "beskrifning."

För varje årtal började jag försöka dela upp mynten i grupper med väsentliga olikheter. Inom varje grupp kunde det sedan finnas flera mynt med smärre skillnader. Denna uppdelning i grupper och varianter ändrade jag sedan under årens lopp otaliga gånger ända till jag fann en lösning som jag nu tror skall tilltala samlare av dessa mynt.

I samband med detta arbete skrev jag ett antal artiklar, vilka publicerades i de svenska numismatiska tidningarna. Jag begärde också och fick många gånger hjälp av läsekreten. Dock hade arbetet nog aldrig blivit av om jag inte haft turen att ha en god vän (Jan Olav Andersson, Landskrona) som var skicklig tecknare och som delade min entusiasm för detta projekt. Jag insåg nämligen att om förteckningen skulle kunna bli enkel att använda så måste tydliga bilder finnas och inte bara mer eller mindre otydliga fotografier. Jag satte igång med att ge honom underlag och han utförde småningom teckningar som visar cirka 75 st åtsidor och lika många frånsidor. Detta var väsentligt för att den nya beskrivningen skulle bli tydlig och enkel att använda. Jan Olav avled dock innan allt var helt klart och sonen Jan Andersson färdigställde materialet. Äntligen har jag nu kommit så långt att detta arbete är färdigt för tryckning.

Emellertid är uppdelning i grupper och varianter inte allt. Eftersom jag nu sysslat så mycket med dessa mynt har jag småningom fått en ganska klar uppfattning om de olika varianternas

sällsynthetsgrad. Jag har sålunda graderat mynten enligt följande:

XR endast känd i något enstaka exemplar

R rar, dvs mycket ovanlig

S sällsynt

F förekommer ofta

V vanlig.

Denna gradering är givetvis mycket subjektiv men torde ändå ge en tillräcklig uppfattning om de olika myntens förekomstfrekvens. I boken finns inga priser, varför det här kan vara lämpligt att nämna dessa. Efter samråd med ledande handlare och samlare har vi enats om att dagens ungefärliga marknadsvärde är som följer:

gefär 275 stycken), hur gick själva tillverkningen till, varför har mynten så ofta tillverkningsfel såsom motvända sidor, raka kanter eller är snedcenterade? Varför är en sida ofta sliten medan den andra är i utmärkt skick, var kommer de vanliga metallklumparna ifrån och varför har vissa exemplar små runda urholkningar i kanten? Vad var ett öre värt på den tiden? Systematisk uppställning av de 49 olika omskrifter som förekommer på åtsidan. Redogörelse för de oavsiktliga varianter som finns, tex felstavade ord, uteblivna eller felplacerade tecken etc. Förfalskningar och exemplar på plans beskrives. Om myntförhållanden och mynträkning på den

	Kval 8 (01)	6 (1+)	4 (1)	2 (1?)
XR	—	15000	6000	3000
R	13000	5000	2000	1000
S	7000	2000	800	400
F	4000	1200	500	250
V	3000	800	300	150
1641	—	15000	6000	3000

Mynten från år 1641 är mycket ovanliga men dock inte extremt sällsynta utan rara. Eftersom det dock gäller ett speciellt årtal har marknaden visat att värdet på dylika är högre än i R-gruppen.

Innehåll och uppläggning

Förutom att beskriva alla varianter och att gradera deras sällsynthetsgrad har jag emellertid också försökt ta med en massa andra fakta angående dessa mynt. Hur kom det sig tex att så många olika varianter uppstått (un-

tiden ägnas ett kapitel, ett annat om skattfynd där dessa mynt ingått. En liten redogörelse för äldre tiders berömda samlare som även ägnade sig åt dessa mynt finns också med. En biografi över drottning Kristina och hennes numismatiska intresse finns med. XR-mynten, dvs de sällsyntaste varianterna, ägnas ett särskilt kapitel. För att kanske möjligen stimulera intresset för svenska mynt i utlandet finns en sammanfattning på engelska. Min strävan har alltså varit att sam-

manfatta så mycket vetande om dessa mynt som möjligt. Förutom katalogdelen-variantförteckningen finns totalt 23 kapitel. För ytterligare bidrag eller rättelser är jag naturligtvis mycket tacksam.

Min förhoppning är att alla som är intresserade av gamla svenska mynt i allmänhet och då dessa ettören i synnerhet skall ha glädje och nytta av dessa uppgifter och att detta skall vara ett bidrag till att visa hur utomordentligt intressant den svenska numismatikern är.

Boken, som alltså nu äntligen är under tryckning, har jag kallat "KRI-STINAS ettöringar av koppar."

Den kommer att distribueras via Myntsamlarnas Postorder, Box 103, 240 32 Flyinge.

Sten Törngren

Drottning Silvias vapen

Statsheraldiker av Konow presenterade i *Heraldisk Tidsskrift* nr 38/1978, s 383-4 (jfr *Skand Num* nr 1/1978, s 6), det av honom utarbetade serafimervapnet för den nya svenska drottningen. Här följa i utdrag och översättning från tyskan några kommentarer av författaren till den utförliga, i presentationen ej omnämnda, genealogiska utredningen "Königin Silvia von Schweden und die Vorfahren ihres Namensstammes" i den västtyska facktidsskriften *Genealogie* (Neustadt/Aisch), Jg 27, Heft 1, Jan 1978, s 1-3, daterade Berlin d 12.II.1978:

Att valet av liljan för eder drottningens vapen (det falska födelseåret i min artikel beror på ett tryckfel) begrundas därmed, att liljan "traditionellt varit knuten" till familjen Sommerlath, är naturligtvis falskt, åtminstone så länge som anslutningen av de hessiska namnbärarna till den thüringska ministerialsläkten icke bevisats. Min motsvarande hänvisning, att detta hittills ej är fallet, har kanske fört därtill, att min till drottningen översända uppsats, som enligt hennes faders ord avslöjat fullkomligt okända förfäder, icke ens erkänts med ett egenhändigt undertecknat tack. Så tillvida ser jag redan alls ingen anledning, att gå vidare efter ytterligare kungliga förfäder. Ett vapen för våra med varandra befryndade grenar (med -lad och -lath ävensom -latt) har aldrig mött mig vid mina ingående undersökningar.

Dr B Sommerlad (†)

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalat bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

Tel 08-11 08 07

Så blev ingen hundrade markers herre,
som icke kunde fyrk eller penning äga och gömma.

Per Brahe då

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppetider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00

Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

FRÅN LÄSEKRETSEN

Om kopparmyntning 1715 - 1716

Vid besök på Riksarkivet häromdagen hittade jag en del uppgifter om den "zirliga" press som möjligen använts vid tillverkningen av 1 öre SM 1715. Några har forskat i ämnet utan att mig veterligt ha presterat något opus som ger den slutliga sanningen om denna prägling. Tyvärr har jag inte tid att själv forska fram något då jag håller på att komplettera "Plate money" med det som tillkommit efter dess utgivning, vilket är c:a 5.000 st plåtar från "Nicobar" och närmare 1.000 övriga, däribland några finska fynd.

Vad jag funnit och tror vara av värde är kalkyler i olika brev med olika antal slantar pr skeppund. De är från 1714 - 1715. Där finns motsvarande för 1/2-ören och 1/6 öre SM för 1715 och 1716.

Den "zirliga" pressen har tydligen inspektör Magnus Lundström gjort och den fanns uppenbarligen i Avesta (samme som tillverkade pressen för stämpling av kanonplåtar). Handlingarna finns i *Myntväsen* nr 38 1712 - 1714, i buntens sid 93 ff.

Kanske kan själva frågan komma in i SNT som efterlysning av intresserad forskare som sedan kan få arkivhänvisning?

Ämnet har tidigare diskuterats i Myntkontakt 1980 nr 3, 4-5, 6 och 8 av Yngve Almer, Ingemar Carlsson och Ernst Nathorst-Böös. Ovan nämnda källa i RA framgår dock inte.

Bertel Tingström

Efterlyst uppdragsresultat

I en den 16 oktober 1939 upprättad meritförteckning (koncept i min ägo), tydligen med anledning av tjänsteansökningar till folkhushållningsdepartementet och egnahemsstyrelsen, anförde dåvarande amanuensen hos riksheraldikerämbetet *Arvid Berghman*, död 1961, att han "9. erhöll år 1937 av Finlands riddarhus uppdrag att verkställa en revision av den finska adelns vapen, vilken revision ännu icke är helt slutförd; "

Om resultatet av uppdraget finnes intet redovisat. Känner någon läsare till något därom?

Leif Pahlsson

Mötesdeltagarna på Drammens "tak."

Nordisk Numismatisk Unions möte i Tönsberg 6-9 juni 1991

Torsdagen den 6 juni

Vid ankomsten till Fornebu mottogs vi av vår värd Tore Dag Thune, som med buss forslade oss till Kongsberg, där vi blev Den Konglige Mynts gäster. Efter en lätt lunch besökte vi myntverket, bergsmuseet och skidmuseet. Därefter en liten promenad till Kongsbergs kyrka, där organisten gav en fin liten konsert. Sedan åkte vi gruvtåg in i "Kongens Gruve", där middagen serverades i en stor gruvsal. Alla deltagarna fick en medalj med dagens datum ingraverat som minne av besöket. Så var det dags att fortsätta till Tönsberg, Nordens äldsta stad, som fyllde 1100 år 1971. Där inkvarterades vi på Grand Hotell.

Fredagen den 7 juni

Dagen ägnades föredrag. Brita Malmer talade om *Kung Olofs mynthus i Sigtuna*, Anne Kroman om *Priser i Rommeriget*, Jørgen Steen Jensen om *Den Kongelige Mont- og Medaillesamling på microfiche*, Stein L Meyer om *Byzantinsk mynthistorie, og litt om spredning av myntmotivene* och Bjørn Deberitz om *Mexico i spansketiden — et streiftog gjennom 300 års historie og mynttradisjon*.

Efter föredragen vidtog en historisk vandring med guide över Slottsfjellet till Seterkafet, där middag serverades. Vi bjöds på äkta sätermat: "Setergröt och spekemat."

Utställningen *Myntfunn i Vestfold* i Vestfolds Fylkemuseum öppnades av Töns-

bergs ordförer Erik Carlsen. Professor Kolbjørn Skaare berättade om *Umyntning i Tönsberg*.

Dagen avslutades med öppet hus på hotellet.

Lördagen den 8 juni

Unionsmötet öppnades av Sven Sønsteby, som önskade deltagarna välkomna.

Føroya Myntsavnarfelag hälsades välkommen som ny medlem av NNU.

Kassören Henning I Larsen orienterade om räkenskaperna, som blev godkända.

Förslag om höjning av avgiften 1 kr till 2 kr/medlem och myntkabinetternas avgift till 200 kr antogs.

Förslaget om ny unionsmedalj uppskötts till nästa unionsmöte.

En förteckning över gemensamma förkortningar diskuterades. Besluts att den danska föreningen skulle utarbeta ett förslag och översända det till medlemmarna.

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblads redaktör, Jørgen Steen Jensen, gav en intressant orientering om denna och om kommande nummer av Nordisk Numismatisk Årsskrift. Han tackades för sitt stora arbete med dessa.

Skatletarfeber, lagstiftning om fynd. Lars O Lagerqvist lämnade en redogörelse härom. Besluts att ett gemensamt förslag skall sändas till Nordiska Rådet i hopp om att man i framtiden skall komma fram till gemensamma riktlinjer.

Commission Internationale de Numismatique: Kolbjørn Skaare, som är presi-

dent i CIN, orienterade om dess arbete, som mycket liknar NNU:s.

Cheferna för kabinetten i de nordiska länderna redogjorde för den allvarliga situationen med personalbrist m m som idag råder.

Brita Malmer redogjorde för Numismatiska Forskningsgruppens verksamhet och framlade årsberättelse för 1988/89-1989/90.

Sverre Y Lerdahl presenterade Jan Nordbø's Fond för numismatik.

Sverre Y Lerdahl meddelade att på ett norskt initiativ kommer ett arrangemang hållas på Gol med föredrag och kåserier på olika nivåer.

Tom C Bergroth, Åbo, erbjöd sig att hålla nästa unionsmöte, vilket tacksamt antogs.

Sven Sønsteby förklarade mötet avslutat. Frank Pedersen berättade om *1771 skillingen — og hvordan denne ble till og visade sin utställning av 1771 skillingar*.

Lars O Lagerqvist höll ett föredrag om *Fientliga medaljer — ur svensk synpunkt*.

Dagen avslutades med en bankett.

Söndagen den 9 juni

Hemresan gick via Borre. Vi beundrade där den storslagna samlingen av kungagravar. I Drammen åkte vi den 1650 meter långa "Spiralen" upp till toppen av Bragerneåsen och beundrade den vackra utsikten. Så bar det nerför och vidare till Fornebu, där vi tog avsked och tackade våra trevliga och duktiga värdar för ett mycket lyckat unionsmöte.

MG

RECENSIONER

D Allen: Catalogue of the celtic coins in the British Museum. With supplementary material from other British collections. Vol II. Silver coins of north Italy, south and central France, Switzerland and south Germany. Redigerad av J Kent och M Mays. Avon 1990. 71 s samt 29 plancher. £50.

Katalogerna över British Museums i London samlingar har en mer än hundraårig tradition och täcker bla så klassiska områden som antika grekiska mynt, romerska mynt liksom geografiskt avlägsna arabiska mynt samt mer näralliggande inhemska anglo-saxiska och normandiska mynt. Samlingarnas storlek och katalogernas höga klass gör att de nästan utan undantag har blivit standardverk inom sina respektive områden.

Keltiska mynt utgör ett spännande men relativt dåligt utforskat område även om mycket har hänt under senare tid. Geogra-

fiskt täcker de Syd- och Mellaneuropa och kronologiskt århundraden kring Kristi födelse. Som förebilder fungerade framför allt de grekiska mynt men även de romerska mynt som keltiska stammar kom i kontakt med. Standardkatalogerna är fortfarande Blanchets. Forrers mfl nu ca 100 år gamla verk medan en mängd modernare kataloger täcker mindre områden.

Den första volymen som behandlar British Museums samlingar kom ut 1987 och täcker ostkelternas och Balkanstammarna, dvs Donauområdet. Den nu utgivna andra volymen täcker den centrala delen av Västeuropa och omfattar 622 ex i British Museum kompletterade med 460 ex i andra engelska samlingar. Samtliga 1.082 ex är avbildade med mycket bra foton med undantag för några ex som inte avbildats utan att någon orsak har angivits. Efter Derek Allens bortgång 1975 har hans manuskript redigerats av John Kent och Melinda Mays och vissa tillägg har gjorts.

Katalogdelen är som regel begränsad till beskrivande text och för bestämningar och kronologi är man hänvisad till den utmärk-

ta texten i den 22 sidor långa introduktionen. Detta gäller ofta även hänvisningar till de utgivande stammarna och leder till en hel del letande men är betingat av att det som regel saknas allmänt accepterade data och att texten är av diskuterande art.

Dateringen av keltiska mynt har alltid varit ett problem eftersom mynten själva normalt saknar inskrifter som ger några upplysningar om vare sig tid eller ursprung. Fyndsammanhangen är därför helt avgörande och i katalogen finns därför även en sammanställning över de 91 depåfynd som är citerade i katalogen.

Volymen är trots sitt begränsade omfång späckad med fakta och genom myntens ringa storlek rymms många bilder på en planschida. De två klagomål man kan framföra för denna i övrigt utmärkt publikation är att den helt saknar kartor samt det i sammanhanget höga priset. Samlingarnas storlek är knappast tillräckligt omfattande för att katalogen ska bli ett standardverk, men bristen på moderna referensverk med motsvarande bredd gör dock att den säkert ofta kommer att citeras.

Kenneth Jonsson

Monnaies d'or des musées de Nîmes II (Cahiers des musées et monuments de Nîmes 7). 1989, 54 s, ill.

Detta trevliga häfte utgör andra delen av en katalog över de antika guldmynten i museet i Nîmes i Sydfrankrike. Den första delen, som innehåller guldmynt från den romerska kejsartiden, kom ut 1988 (Cahier des musées et monuments de Nîmes 4). I andra delen finns keltiska, senromerska, bysantinska och lombardiska mynt samt ett fåtal övriga.

Museet var åren 1894–1940 inhytt i det berömda Maison Carrée — ett av de bäst bevarade templen från romersk tid — uppfört under kejsar Augustus. I samband med sina besök i detta kända minnesmärke har en del prominenta gäster överlämnat gåvor till samlingarna, så tex den i numismatiska ting mycket kunnige kung Victor Emmanuel III av Italien, och den på sin tid kände numismatikern PC Stroehlin (1864–1908), som skänkt ett stort antal mynt och medaljer. Huvuddelen av mynten ingår dock i de gamla samlingarna utan proveniens.

Katalogen är ett samarbete mellan flera författare, som gjort var sin del. Alla mynt är avbildade och utförligt beskrivna. De svart-vita foton är delvis för mörka, men förstoringarna i färg, som samlats i mitten av häftet, är utmärkt. Myntbeskrivningarna kompletteras med historiska sammanfattningar och noter samt med utmärkta kartor.

Det har ofta påpekats att det är särskilt viktigt både för forskare och samlare att små och tämligen svåråtkomliga samlingar som denna publiceras. Det är glädjande när det görs så omsorgsfullt och instruktivt som i detta fall.

U. Wik

ABOA 1987. Åbo Landskapsmuseum, årsbok. Åbo 1991. 189 s. Rikt illustrerad. ISBN 951-9128-78-7. ISSN 0780-1882.

I inledningen utsågs följande: "Då museets mynt- och medaljkabinett, som år 1991 fyller 100 år, nu på nytt skall öppnas i det förra brandkårs museets utrymmen i Åbo slotts förborg, ägnas detta nummer av ABOA helt åt numismatiken." Det är ett mycket intressant material, som presenteras i den tvåspråkiga årsboken.

Tom C Bergroth introducerar numismatiken såsom ämne och ger oss bakgrunden till Åbo slotts mynt- och medaljkabinett i *Till nytta och glädje — Samla, lära och veta*.

Tuukka Talvio beskriver i *Åbo akademis medaljer från åren 1733 och 1802* samt omständigheterna kring dessa medaljers tillkomst.

Tre bidrag handlar om finska medaljgravörer. Först ut är *Kristina Laurén*, som ger oss ett fint porträtt av *Medaljskulptören Gerda Qvist (1883–1957)*. Vi får följa hennes kamp och väg via många utställningar till internationellt erkännande.

Osmo Laine berättar om målaren och skulptören *Teodor Schalin* som medaljgravör (1882–1960). Hans 13 medaljer avbildas och beskrivs. Som konstnär är han främst känd såsom porträttmålare, något som tydligt framgår även av hans medaljporträtt.

Slutligen har *Laura Luostarinen* givit sig i kast med Räsänen i artikeln *Den förändrbara medaljen — Medaljer av Kauko Räsänen under åren 1951–77*. Det är en mycket fängslande, rikt illustrerad genomgång av denne skulptörs och medaljgravörs utveckling. Den bör öppna ögonen för vad "det nya" kan ge av konstvärde.

Den sista artikeln är skriven av *Håkan Sandström* och behandlar *Numismatiska Föreningen i Åbo rf 1937–1987*. Den ger oss föreningens tillkomst och utveckling, understryker personligheternas och personernas betydelse, presenterar och beskriver föreningens fina, egna medaljutgivning, m.m.

Denna årsbok kommer genom sitt grepp att ha ett bestående värde för numismatiken i Norden.

NUF

Stiftelsen Läckö Institutet: Bernadotter i politik och kulturliv. 264 s. Skövde 1991. ISBN 91-971685-0-5. Capris 150 kr.

På det välkända slottet Läckö i Västergötland har sedan 1960-talet sommartid anordnats en rad utställningar inom de mest skilda grenar av kulturellt liv. I år har vår kungafamilj ställts i fokus.

Det har blivit en faktsäckad presentation av kungafamiljen under 180 år. För många besökare och läsare av katalogen måste det framburna budskapet väcka både förvåning och beundran inför vidden av de enskilda medlemmarnas insatser på de mest skilda områden av samhällslivet.

Vår *Lars O Lagerqvist* kommer till tals i uppsatsen *Vad medaljerna berättar*, medan utställningsmontrarna visar fram dem, många gånger i guldets glans.

Den slösande rikt illustrerade katalogen är något att gång på gång gå tillbaka till. Förvärva den därför! Något liknande kommer inte åter!

NUF

Birgittamedaljen

nr 1 i guld överlämnades söndagen den 6 oktober till påven av HM Konungen (se bild på omslaget).

Medaljen, som presenterades på s 191 i föregående nummer av *SNT*, har modellerats av Ernst Nordin, utgivits av Samfundet Kungl Myntkabinettets Vänner och slägs av Myntverket. Den vill – liksom firandet i Rom och Västena – erinra om att 600 år förlutit sedan Den Heliga Birgitta blev helgonförklarad.

Dagen innan hade kungaparet mfl deltagit i den första ekumeniska mässan någonsin i Peterskyrkan, som firades av påven samt svenska och finska kyrkans överhuvuden.

I detta sammanhang kan det vara värt att erinra om, att Gustav III (och tysk-romerske kejsaren Josef II) bevistade julmässan 1783 i Peterskyrkan. Påven Pius VI tog senare emot kungen och hans följe och visade dem Vatikanmuseet. Vid sin återkomst från Neapel hade kungen den 15 april 1784 ännu en audiens hos Pius. Innan han lämnade den heliga staden utbytte Gustav och påven gåvor. Kungen skickade över tre skrin med historiska svenska medaljer i guld och silver. Denna förnämliga present försvann i likhet med många andra dyrbarheter under fransmännens ockupation av Rom och påvens fångenskap i slutet av 1790-talet, se T Lindgrens uppsats i *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1962, s 166–246.

Såvitt bekant är Carl XVI Gustafs den första kungliga svenska medaljgåvan till påven sedan 1784.

ALINGSÅS NUMISMATISKA FÖRENING har möten första torsdagen i februari – april och oktober – december i Sparbankens filmsal kl 19.00. Upplysningar: tel 0302-130 69. **ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING** har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollgården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokaler Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9 – II. Dalen 4, Borlänge.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Auktionsmöten med föredrag hålles andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören (Tr), Köpmansgatan 20. Studiecirkeln möts i klubblokalen (KL), Skeppsbron 4V, 18.30. Medaljcirkeln 1:a onsd och Fotocirkeln 3:e onsd. Antik- och Medeltidsektionen 4:e torsd och Utlandscirkeln sista sista tisd i månaden. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Kontaktman: Bo Nordell, 031-17 79 70 (dagtid). Anbud: Anders Falk, 031-13 31 41. 6/II. Medalje i KL. H Wideen medverkar. Medtag medaljer! Kaffe: 7/II, kl 13 i KL. G Rispling förklarar arabiska mynt. Medtag mynt! Kaffe: 7/II, kl 19 V Hamng 3. G Rispling: "Vikingatida arabiska mynt": II/II. Föreningsmöte med stor auktion 18.45 i Tr; 20/II. Fotoe 18.30 i KL; 26/II, 18.30. Utlandsc om Cypern. S Persson: "Sedlar" B Holmén: "Mynt"; 28/II, 18.30. Antik- och Medeltidsc i KL. Från världskongressen: "Nya böcker, rön och idéer." Bengt och Rut Holmén samt Sune Persson berättar.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli – aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni–aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SPF lokal, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: tel 0480-159 29, 733 30. Auktioner.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad i SPF-lokalen, Djulög, 51, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan.–april, sept.–dec. Lokal: G. A. skolans matsal, S. Järnvägsgatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, II 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Mynträffar med aktiviteter och auktion kl. 19.15 2/10, 6/II, 4/12 i "Utbildningshuset", Åkergr. I, Lund. Upplysningar: vard 046-1443 69 kvällar 046-12 25 93.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti – april, utom december. Lokal: Nolaskolan sal 316, Örnsköldsvik. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj – augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö sista tisdagen i varje månad utom dec, juni – juli. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00–09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli – augusti). Lokal: Valbo Kommunallhus, Upplysningar: tel 026-18 18 36.

SIGTUNA MYNTKLUBB har möten onsd 6/II, 4/12 kl 19.15 i klubblokalen Rosersbergsvägen 27B i Rosersberg (auktioner, lotterier, bytesverksamhet mm). Klubblokalen öppen helgfri onsd 13.00–17.00 sept – maj (auktionsobjekt och bibliotek). Uppl 0760-381 90.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj – augusti) i Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30–21.00. Ärligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Helsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni – augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september – maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Servicehuset Bagaren, Hertig Johansgatan 22 A, Skövde. Möten med auktion kl 16.00 den 10/11 och 8/12. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten kl. 18.30 på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB. Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möten på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. 12/11 föredrag; 10/12 föredrag. Upplysningar: 018-1497 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB. Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING. Sammanträde med auktion kl. 18.20 på Röda Korset, Hovsgatan 11, Växjö 28/11. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober-maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

AUKTIONER

SVENSKA

Nov 9-10 Stockholm, B Ahlström
Mynthandel AB.

UTLÄNDSKA

Nov 6 London, Glendining's.
13-14 Frankfurt/M. SBV.
20 London, Glendining's.
21-22 München, Lanz.
25 London, Spink & Son.
27-29 München, Hirsch Nachf.
Dec 5-6 London, Glendining's.
12-13 London, Glendining's.
14 Helsingfors, Holmasto.

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

Nov 24 Würzburg,
Sammlergemeinschaft
Sieboldshöhe/Keesburg.

MYNTNYTT

Frankrike

Det äldre och tyngre 10-francemyntet (fr o m 1974) har snabbt dragits in och slutade cirkulera 30 september. Fram tom 31 oktober kunde man lösa in dem hos posten och bankerna. Myntet har varit utsatt för en omfattande förfälskning och fler än de 677 miljoner exemplar som La Monnaie slagit torde alltså ha existerat (330 miljoner återstod att dra in och mer än 1% anses ha varit falska). Det sedan några år utgivna, bimetaliska 10 francemyntet väger bara 6,5 g mot det indragnas 10 g (varav 920/1000 koppar).

En ny 50 francsedel kommer 1993. Sedan skall hela sedelserien förnyas.

(Meddelat av Hans Martin)

Nytt 10-kronorsmynt

1991 utbyts 10-kronorssedeln mot ett mynt som nu blir Sveriges högsta myntvalör (om vi undantar jubileumsmynten). Den gamla 10-kronorssedeln som började tryckas 1963 gäller fortfarande, vid sidan av myntet, men utgivningen upphör snart.

Den gamla sedeln har inte längre ett tillräckligt högt värde för att den ska behandlas varsamt, vilket har gjort att den snabbt har slitits. Med det nya myntet blir livslängden betydligt längre. Det är inte första gången som Sverige har ett mynt i valören 10 kronor. År 1873, när guldmyntfoten infördes och kronan blev enhet för det svenska myntsystemet, fanns bla ett 10-kronorsmynt i guld. Dessa föregångare upphörde att cirkulera 1931 i samband med guldmyntfotens avskaffande.

Det nya myntet innehåller metallerna koppar (89%), aluminium (5%), zink (5%) och tenn (1%) — dvs helt nickelfri till glädje för alla allergiker.

För att förväxlingsrisken ska vara minimal tillverkas det nya myntet i en gulaktig färg och är relativt tungt (6,6 g). Randen är omväxlande slät och räfflad för att hjälpa synskadade. Se även SNT 1990/8, s 183 om förordningen!

UTSTÄLLNING

Utställning om Lettland

Den 19 november 1991 öppnar utställningen LATVIJA — Sagan om Lettland. Utställningen visas i Statens historiska museum i Stockholm. Främst ingår föremål från förhistorisk tid, medeltid och sentida folkdräkter men även material från Kungl Myntkabinettet kommer att ingå. Svenska besittningsmynt från Riga, tsartidens mynt och sedlar samt mellankrigstidens lettändska mynt och sedlar utgör det numismatiska inslaget i denna stora utställning. Besittningsmynten kommer även att behandlas i utställningskatalogen och i det nya numret av Historiska Nyheter, som har Lettland som tema.

I NÄSTA NR BLA:

Lennart Lind om en denarskatt på Gotland.

Sonny Serrestam om Gustav III:s förfälskning av ryska femkopeker!

Åbo Mark 1556

NUMISMATISKA FÖRENINGEN I FINLAND

AUKTION nr. 300

hålls den 18 och 19 januari 1992
på Hotell Marski, Helsingfors

Vid auktionen säljs bland annat:

- Olof Skötkonung penning
- 354 mynt från Vasa-ättens tid
- 14 dukater
- baltiska mynt från medeltiden
- stor Ryssland-samling

Auktionskatalogen erhålls genom att
inbetala senast den 15 november 75 kronor till svenskt postgiro nr 547 553-8,

NUMISMATISKA FÖRENINGEN I FINLAND